

Svenska kyrkans sociallära?

»*You get pie in the sky when you die*» – så formulerade sig den svenskfödde syndikalisten och fackföreningsmannen Joe Hill (1879– 1915) i vad som då var en kritik av den sorts religiositet som blundar för, eller rent av försvarar, sociala orättvisor med motivet att den som lider nu får det bättre i himlen sen. Hill med flera menade, att den fåkunniga massan lugnades, tystades och missleddes av prästernas fagra löften om en tänkt framtid. Detta var också på svensk mark kärnan i den framflyttande arbetarrörelsens kritik av den svenska statskyrkan – hon, hävdade man, åsåg stilla vad som var uppenbara orättvisor bland det folk som till största del var hennes medlemmar.

Kristen tro, ja all religion, fungerar ofta som ett medel vilket, beroende på människors drivkrafter och karaktärsstyrka, kan användas till både gott och ont. Det är inte svårt att i kyrkans historia finna exempel på hur kyrklig och världslig överhet, var för sig eller i förening, utnyttjat religionen för egna kortsiktiga syften. Det är heller inte svårt att hitta många exempel på hur kristen tro har motiverat och drivit människor i arbetet för rättfärdighet, social trygghet och rättvisa. För att bara ge några exempel: Hade den polska fackföreningen Solidaritet sett ut och uppnått vad den gjorde utan ledarnas hängivna tro, eller hade försoningsprocessen i Sydafrika varit så framgångsrik om den inte just präglats av en kristen förståelse av försoning?

Men är då kristen tro endast ett medel, eller finns det något i henne som tvingar den troende till aktion i den ena eller andra riktningen? Kan man tala om en kristen sociallära, och hur ser en sådan i så fall ut? Ytterst handlar det om kyrkans relation till samhället och skapelsen.

I den romersk-katolska kyrkan finns en på naturrätten utvecklad sociallära. Grunderna för denna brukar hänföras till påven Leo XIII:s encyklika *Rerum Novarum* från 1891, som i mycket behandlar arbetarfrågan, där privat ägande fastslogs vara en mänsklig rättighet, samtidigt som den ekonomiska liberalismens rovdrift brännmärktes. Ett flertal uppföljande sociala encyklikor har utgetts – samtliga publicerade på årsdagen av *Rerum Novarum* för att markera dess särställning – vilka utgör och sammanfattar vad läroämbetet sagt i samhällsfilosofiska och sociala frågor. Grundläggande bygger undervisningen på den bibliska uppenbarelse och karakteriseras, skulle man kanske våga påstå, av förmågan att inte politisera tron. Vad som utläggs är kyrkans lära, vilken skall förstås som en egen ordning och inte inordnas i höger eller vänster, marknadsekonomi eller planhushållning.

Svenska kyrkan har inte någon utvecklad sociallära. Orsakerna därtill finns dels i det evangelisk-lutherska arvet, dels i hennes historia. Tvåregementsläran skapade en skarp åtskillnad mellan kyrkans uppgift att förkunna Guds ord och kungamakten/statens uppdrag inför medborgarna. Som statskyrka har vidare Svenska kyrkan och hennes präster varit en del av maktens kontroll över medborgarna. I ett sådant läge fanns inget utrymme för sociala aktioner, eller en från statsmakten självständig social linje.

Efterkrigstidens svenska välfärdsstat byggde på kollektiva lösningar och placerade den absoluta lejonparten av det sociala ansvaret på stat, landsting och kommun. Det privata ansvaret blev därmed mindre.

När denna modell förändras, när statens ansvar minskar och den samhälleliga arenan ökar, i en alltmer global värld, då ökar också kyrkans roll. Hur ofantlig den offentliga sektorn än blev, försvann inte det personliga ansvaret. Svenska kyrkan vill vara en aktiv samtalare och aktör på det samhälleliga planet, och då måste man kunna förvänta sig en kyrkans uppfattning om människors sociala ansvar, för varandra och för den värld och miljö vi lever i. Och här får Svenska kyrkan problem. Det torde bli svårt, för att inte säga omöjligt, för Svenska kyrkan att formulera en sociallära. Svenska kyrkan har nämligen inte längre något läroämbete, och den befintliga instansen för läroformulering – kyrkomötet – kan inte spegla något annat än sin (parti-) politiska sammansättning.

Att detta är verkligheten blir också tydligt i mycket av den diskussion och opinionsbildning som sker i Svenska kyrkan, där var och en tycks tala i egen sak, utifrån sin egen teologiska eller politiska uppfattning. Mycket av vad som torgförs tar inte sitt avstamp i evangeliet, i den kristna tron, utan bygger på sekulära, politiska föreställningar och lösningsförslag. Detta blev nu senast tydligt i den »Världens fest» som med en bloggares ord var just en världslig fest. Det ansvar att vårda skapelsen som Gud gett människan räcker exempelvis som motivation för ett kristet miljöarbete, och behöver inte ytterligare bekräftas eller grundas i och av den politiskt sammansatta FN:s klimatpanel. Nya testamentets krav på ett rättfärdigt agerande gentemot medmänniskan, vår nästa, behöver inte heller någon ytterligare sanktion i ett politiskt rättvisetänkande.

När Svenska kyrkan, hennes ämbetsbärare och lekfolk, deltar i diskussion och socialt arbete för det gemensamma bästa måste det ske utifrån evangeliet. Då talar kyrkan i och av sin egen på evangeliet grundade rätt, inte som megafon åt makten, det politiskt korrekta eller ett enskilt särintresse.